

Практичне заняття 1

Тема 1. Модернізація суспільства та прогресивна трансформація соціальних систем.

План заняття

1. Поняття модернізації

Модернізація – процес глибинних змін у суспільстві, що веде до набуття ознак сучасності: технологічних, економічних, політичних, соціальних, культурних.

2. Прогресивна трансформація соціальних систем

Модернізаційні процеси супроводжуються зміною економічного середовища та соціальних стандартів. Відбувається перехід від традиційних до нових форм соціальних відносин (напр., від ієрархічних до мережевих). При цьому роль інституцій соціального забезпечення полягає в адаптації соціальних програм до нових умов та потреб населення.

3. Постіндустріальне суспільство

Ключові теорії/концепції постіндустріалізму (Д. Белл, А. Турен, М. Кастельс). Характерні риси: зростання ролі знань і інформації, сервісної економіки, високих технологій, інновацій. Формування «економіки знань», де головними ресурсами є інформація, компетентність і креативність, а не лише матеріальні засоби виробництва.

4. Фактори модернізації

Баланс економічного розвитку та соціального прогресу. Інформація, інновації, цифрові технології як рушійні сили. Освіта, наука, інноваційна діяльність як стратегічна основа сталого розвитку.

5. Нові моделі зайнятості в економіці знань

Гнучкі форми зайнятості (фриланс, дистанційна робота, гіг-економіка). Зростання значення компетенцій та lifelong learning. Необхідність соціального захисту для нових категорій працівників.

6. Якість життя у постіндустріальному світі

Формування нових стандартів добробуту (не лише матеріальні, а й нематеріальні чинники: задоволеність життям, баланс між роботою і особистим життям, доступ до освіти й медицини). Управління системою соціального забезпечення має бути гнучким, орієнтованим на інновації та потреби громадян.

Питання для обговорення

1. Як визначають поняття «модернізація» у соціальних науках?

2. У чому різниця між індустріальною економікою та економікою знань?
3. Назвіть основних теоретиків концепції постіндустріального суспільства.
4. Які основні фактори забезпечують збалансованість економічного розвитку та соціального прогресу?
5. Яку роль відіграють інституції соціального забезпечення у процесах модернізації?
6. Чи завжди модернізація є прогресивною? Наведіть приклади, коли модернізаційні процеси поглиблювали соціальну нерівність.
7. У чому полягають головні виклики для системи соціального забезпечення в умовах економіки знань?
8. Чи можна вважати цифровізацію та дистанційну зайнятість ознаками підвищення якості життя, чи навпаки – факторами ризику?
9. Як співвідносяться матеріальні та нематеріальні виміри якості життя? Який із них важливіший у сучасному суспільстві?
10. Враховуючи український контекст (війна, післявоєнне відновлення), які напрями модернізації суспільства є першочерговими для підвищення якості життя?

Доповідь

Модернізація України в контексті війни й миру.

Рекомендована література

1. Мельничук Д. П. Модернізація українського суспільства: чинники, передумови, перспективи // Демографія та соціальна економіка. – 2012. – № 2. – С. 3–14. – Режим доступу: <https://dse.org.ua/archive/17/2.pdf>.
2. Никифорова В. Г. (ред.) Якість життя населення регіону: аналіз, прогнозування, соціальна політика : монографія. – Запоріжжя : ЗНУ, 2012. – 352 с. – Режим доступу: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi74/0055128.pdf>.
3. Мельничук Д. П. Соціально-економічні засади модернізації суспільства : автореф. дис. ... д-ра екон. наук. – Київ, 2015. – 38 с. – Режим доступу: https://idss.org.ua/avtoref/2015_melnichuk.pdf.
4. Пиголенко І. В., та ін. Соціологія модерну та модернізації : підручник. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. – 280 с. – Режим доступу: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/8a6c5b1f1-be6e-4563-b3fb-5ce853c2fb10/content>.
5. Мельничук Д. П., Войналович І. А. Соціальне забезпечення як інструмент реалізації функцій держави щодо соціальної відповідальності //

Вісник Житомирської політехніки. Серія: Економіка, управління та адміністрування. – 2021. – Вип. 3 (89). – С. 143–149. – Режим доступу: https://library.ztu.edu.ua/e-copies/VISNUK/89_3/24.pdf.

6. Кузнєцова А. Я., Скринник З. Е., Семів Л. К. (ред.) Соціальне забезпечення : навчальний посібник. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. – 310 с. – Режим доступу: <https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/07/SOTSIALNE-ZABEZPECHENNYA.pdf>.

7. Скринник З. Модернізація України: сучасний стан та перспективи // Філософсько-соціологічний вісник ЛНУ. – 2022. – Вип. 29. – С. 55–62. – Режим доступу: http://fs-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/29_2022/6.pdf.

8. Крикун О. І., Когатько Ю. Л., Заяць В. С., Клименко Ю. А. та ін. Якість життя населення України: перші наслідки війни : монографія. – Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, 2023. – 240 с. – Режим доступу: https://idss.org.ua/arhiv/Монографія_якість.pdf.